

Huvudman
vannas.kommun@vannas.se

2018-04-04

Dnr 400-2016:11433

Rektor
christer.nordmark@vannas.se

Beslut

efter kvalitetsgranskning av skolbibliotek som
pedagogisk resurs vid Vegaskolan i Vännäs kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av Skolbibliotek som pedagogisk resurs. Syftet är att granska om och hur skolan använder skolbiblioteket som pedagogisk resurs för att främja elevers lärande.

De övergripande frågeställningarna är:

- I vilken utsträckning använder skolan skolbiblioteket som en integrerad del i den pedagogiska verksamheten?
- I vilken utsträckning tar rektor ansvar för en väl fungerande samverkan mellan skolbibliotek och lärare.

Granskningen genomförs i årskurserna 4-6 i 20 grundskolor, i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida¹. *Skolbibliotekarie är inte en officiell titel på en yrkeskategori. I granskningen använder Skolinspektionen titeln "skolbibliotekarie" i de fall rektor använder begreppet om personal som arbetar med skolbiblioteket.*

Vegaskolan, i Vännäs kommun, ingår i denna granskning.

Skolinspektionen besökte Vegaskolan den 1-2 mars 2018. Besöket genomfördes av Magnus Jonasson och Matilda Yvede. Intervjuer med elever, lärare, skolbibliotekarie, rektor samt besök i skolbiblioteket har genomförts. Vegaskolan är en kommunal skola belägen i Vännäs kommun. Vegaskolan har 156 elever i årskurserna 4-6.

Skolbiblioteket är organisatoriskt beläget i folkbiblioteket som inryms i skolans lokaler i anslutning till skolans huvudentré. Skolbiblioteket är öppet för eleverna vardagar mellan 10-16, men kan även öppnas tidigare vid behov. På folkbiblioteket finns det en bibliotekarie som tjänstgör både som skolbibliotekarie och barnbibliotekarie. I tjänsten ingår även uppdraget att arrangera scenkonst för de kommunala förskolorna och grundskolorna i Vännäs kommun. Skolbibliotekariens har magisterexamen i biblioteks- och informationskunskap. Skolbibliotekariens chef är bibliotekschefen. Folkbiblioteket delar katalog med Umeåregionens bibliotek och det tar cirka 2-5 arbetsdagar för en beställd bok att komma till biblioteket.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av det granskade området. Därefter följer en motivering till de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat inom ramen för granskningen.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

¹ <https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/skolbibliotek/>

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att skolbiblioteket vid Vegaskolan i vissa avseenden är en integrerad del av den pedagogiska verksamheten. Folkbiblioteket är inrymt i skolans lokaler och innehåller ett bra utbud av litteratur samt möjlighet att beställa från andra folkbibliotek när behov finns. Det finns en anställd skolbibliotekarie som är utbildad bibliotekarie tillika barnbibliotekarie. Lärarna besöker skolbiblioteket tillsammans med elever på fasta tider varannan eller var tredje vecka. Då finns skolbibliotekarien som stöd för att bistå med hjälp att hitta böcker. Varje termin genomför skolbibliotekarien "bokprat" i samtliga klasser i årskurserna 4-6. Skolans lärare deltar i Skolverkets utbildningssatsning "Läsluft", skolbibliotekarien deltar i en modul som handlar om läsintraste.

Skolinspektionen bedömer dock att skolbiblioteket behöver utvecklas inom vissa områden för utgöra den pedagogiska resurs det är avsett att vara och därmed bli en integrerad del av skolans undervisning för att främja elevers lärande och utveckling utifrån deras behov. Skolbibliotekets kunskapsfrämjande arbete bedrivs endast rörande läsning och är fokuserat vid "lustläsning", eleverna utmanas sällan att läsa svårare böcker eller inom en annan genre. Av granskningen framgår dessutom att skolbibliotekets roll vid Vegaskolan som pedagogisk resurs i undervisningen rörande medie- och informationskunnighet (MIK) är begränsad.

Skolinspektionen bedömer att rektorn i flera avseenden har kännedom om skolbibliotekets verksamhet, förutsättningar och utmaningar. Rektorn tar dock inte fullt ut ansvar för att det finns en fungerande samverkan mellan skolbibliotekarien och undervisande lärare. Det sker ingen planerad samverkan mellan skolbibliotekarie och lärare under läsåret. Skolbibliotekarien har heller inget uttalat uppdrag och skolbibliotekets verksamhet följs inte upp. Därmed är det inte tydligt för varken skolbibliotekarie eller lärare vilka förväntningar som råder eller vad uppdraget som skolbibliotekarie omfattar gentemot Vegaskolan. Det saknas även uttalade förväntningar från rektorn på lärare gällande hur skolbiblioteket ska användas som pedagogisk resurs i undervisningen. Granskningen visar att lärare i olika utsträckning använder delar av skolbibliotekets verksamhet utifrån eget intresse och kunskap om skolbiblioteket och dess verksamhet

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Vegaskolan inom flera områden behöver utveckla sitt arbete med att använda skolbiblioteket och dess verksamhet som en pedagogisk resurs för att främja elevernas lärande.

Identifierade utvecklingsområden

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande områden.

Utvecklingsområde 1

- Rektorn behöver ta ansvar för och se till att skolbiblioteket används på ett likvärdigt sätt utifrån elevernas behov som en integrerad del av den pedagogiska verksamheten. I detta innefattas att utveckla hur skolbiblioteket används för att stödja elevernas kunskapsutveckling inom läsning och MIK.

Granskningen visar att skolbiblioteket och dess verksamhet används på olika sätt av lärarna utifrån elevgrupper och utifrån elevernas behov. De elever som läser svenska som

andraspråk tar inte del av varken besök i skolbiblioteket eller bokprat i klassrummet. Lärare i svenska som andraspråk integrerar istället skolbibliotekets verksamhet i undervisningen utifrån eget initierade spontana samverkanstillfällen med skolbibliotekarien.

Både elever, lärare och skolbibliotekarie uttrycker att elever får läsa vad de vill. Av granskningen framkommer att skolbiblioteket främst utmanar läsintresse och läsförmåga hos de elever som är i behov av stöd eller har ett uttalat läsintresse. Däremot utmanas sällan övriga elever i sin läsning. Exempel på det är att speciallärare och lärare i svenska som andraspråk anpassar sin undervisning och använder sig av skolbiblioteket som pedagogisk resurs utifrån elevers och elevgruppers behov. Skolbibliotekets verksamhet är således främst integrerad i undervisningen i svenska, även om det förekommer enstaka inslag i undervisningen i samhällsorienterande ämnen och naturorienterande ämnen.

Skolbibliotekarien har vid tiden för Skolinspektionens granskning aviserat att det kommer att genomföras klassrumsbesök med fokus på MIK. Dessa har dock inte genomförts än. Det är inte tydligt vilken roll skolbiblioteket har i arbetet för att eleverna ska få relevanta kunskaper och färdigheter för att hantera digitalisering och källkritik. I detta arbete har skolbiblioteket en utpekad roll utifrån den för grundskolan reviderade läroplanen².

Utvecklingsområde 2

- Rektorn behöver ta ansvar för och se till att det skapas förutsättningar för att komma igång med och etablera en fungerande samverkan mellan skolbibliotekarien och lärarna. I detta ingår dels att uttala förväntningar kring skolbibliotekariens uppdrag och roll. Det ingår även att uttala förväntningar på hur lärarna ska använda skolbiblioteket så att det utgör den pedagogiska resurs dess verksamhet är avsedd att vara i undervisningen

Granskningen visar att det sällan sker någon form av samverkan rörande undervisningen eller värdegrundsarbetet mellan skolbibliotekarien och lärarna. Lärarna berättar att skolbibliotekarien skulle kunna bidra med ytterligare perspektiv i det värdegrundsarbete lärare och kurator samverkar kring. Lärarna ger uttryck för att samverkan mellan skolbibliotekets verksamhet och lärarna skulle ge ett mervärde åt den undervisning eleverna får ta del av. Skolbibliotekarien kan då exempelvis bidra med perspektiv kring hur olika sorters litteratur och medier kan användas i olika ämnen.

I samband med läsårsstart stämmer skolbibliotekarien av med lärarna vilka tider som ska gälla för respektive klass, för besök i skolbiblioteket. Därtill sker samverkan endast spontant vid enstaka tillfällen, exempelvis om någon lärare frågar skolbibliotekarien om råd kring faktalitteratur för teman som ska genomföras i undervisningen. Det finns dock lärare som i högre utsträckning på eget initiativ samverkar med skolbibliotekarien, det gäller framför allt speciallärare och lärare med svenska som andraspråk.

² Den för grundskolan reviderade läroplanen som blir tvingande från och med den 1 juli 2018, men får tillämpas från och med den 1 juli 2017, har skolbiblioteket en utpekad roll när det gäller att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens. (2.8 Rektors ansvar).

Granskningen visar att det inte är tydligt för personalen vilken roll skolbiblioteket och dess verksamhet har och hur skolbiblioteket kan vara en del i elevernas kunskapsutveckling. Lärarna uttrycker att det skulle berika undervisningen om de kunde integrera skolbiblioteket mer i olika ämnen, med stöd av skolbibliotekarien, men att de själva saknar kunskap om hur det kan göras. Skolbibliotekarien har kunskap om på vilket sätt skolbibliotekets verksamhet kan stödja elevernas kunskapsutveckling. Det mesta av skolbibliotekariens tid går dock åt till att möta klasser vid besök i skolbiblioteket för att stödja dem i lån av böcker.

Skolbibliotekets verksamhet är inte en del av och följs inte upp inom ramen för skolans kvalitetsarbete. Av intervjuer med rektorn och lärarna framgår att skolbiblioteket inte är en verksamhet som man sätter mål för, följer upp och analyserar inom ramen för skolans kvalitetsarbete.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 4 oktober 2018 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.goteborg@skolinspektionen.se, eller per post till, *Skolinspektionen, Göteborgsregionen, Box 2320, 40315 Göteborg*. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400-2006:11433) i de handlingar som sänds in.

På Skolinspektionens vägnar

X Roland Fallström

Enhetschef

Signerat av: Roland Fallström

X Matilda Yvede

Föredragande

Signerat av: Matilda Yvede

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/skolbibliotek/>

Bilaga 1 – författningsstöd

Bilaga 2 – mall för redovisning till Skolinspektionen

Bilaga 1: Författningsstöd

Skolbibliotek

Skollagen (2010:800):

Eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek (2 kap. 36 § skollagen).

Förarbeten

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s 661

Paragrafen innebär en skyldighet för alla skolhuvudmän för de uppräknade skolformerna att anordna sin verksamhet så att eleverna har tillgång till skolbibliotek för att stimulera skolelevernars intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen. Hur detta anordnas måste kunna variera från skolenhet till skolenhet.

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s 284

Med skolbibliotek brukar vanligtvis avses en gemensam och ordnad resurs av medier och information som ställs till elevernas och lärarnas förfogande och som ingår i skolans pedagogiska verksamhet med uppgift att stödja elevernas lärande. Regeringen anser att skolbiblioteken spelar en så viktig roll för att stimulera elevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen att det är motiverat med en egen bestämmelse i skollagen. Regeringen anser dessutom att det är självklart att även elever i grundsärskolan, specialskolan och sameskolan i motsats till dagens reglering omfattas av bestämmelsen. Som en följd av regeringens förslag i övrigt omfattas även fristående huvudmän av förslaget.

Enligt regeringens uppfattning har de allra flesta skolor i samtliga skolformer redan i dag tillgång till skolbibliotek på ett eller annat sätt. Tillgången till skolbibliotek måste kunna anordnas på olika sätt beroende på de lokala förhållandena vid varje skola. En liten skola på landsbygden kan ha behov av andra lösningar än en stor skola i en stor stad. Därför måste anordnandet av skolbibliotek kunna se olika ut utifrån varje skolas eller elevernas olika behov och förutsättningar. Regeringen föreslår således att eleverna ska ha tillgång till skolbibliotek men att organiseringen av skolbiblioteksverksamheten ska vara flexibel.

Bibliotekslagen (2013:801):

I denna lag finns bestämmelser om det allmänna biblioteksväsendet. Det allmänna biblioteksväsendet består av all offentligt finansierad biblioteksverksamhet och utgörs av:

1. folkbibliotek,
2. skolbibliotek,
3. regional biblioteksverksamhet,
4. högskolebibliotek,
5. lånecentraler, och
6. övrig offentligt finansierad biblioteksverksamhet (1 § bibliotekslagen)

Enligt 2 kap. 36 § skollagen (2010:800) ska eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till skolbibliotek (10 § bibliotekslagen).

Skolbibliotekets ändamål

Bibliotekslagen (2013:801):

Folkbiblioteken ska särskilt främja läsning och tillgång till litteratur.

Folkbiblioteken ska verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet (2 § bibliotekslagen).

Likvärdig utbildning

Skollagen 2010:800:

Utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform och inom fritidshemmet oavsett var i landet den anordnas (1 kap. 9 § skollagen).

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s 638

Begreppet "likvärdig" innebär inte att utbildningen ska vara likformig i betydelsen likadan utan att kvaliteten i verksamheten ska vara så hög att de fastställda målen kan uppnås oavsett var i landet verksamheten bedrivs. Hur verksamheten ska utformas för att nå de fastställda målen kan variera beroende på lokala behov och förutsättningar. Det finns olika vägar att nå de fastställda målen. Hänsyn ska tas till barnens och elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns utrymme för anpassningar av undervisningen och organisationen av utbildningen till behoven hos olika barn och elever, så länge de tillförsäkras lika tillgång till likvärdig utbildning.

Rektor tar ansvar för skolbiblioteket som pedagogisk resurs

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, reviderad 2017

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att

- skolans arbetsmiljö utformas så att alla elever, för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, ges aktivt lärarstöd och får tillgång till och förutsättningar att använda läromedel av god kvalitet samt andra lärverktyg för en tidsenlig utbildning, bland annat skolbibliotek och digitala verktyg (2.8 Rektorns ansvar).
- skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens (2.8 Rektorns ansvar).

Värdegrundsarbete

Skollagen (2010:800):

Målinriktat arbete

Huvudmannen ska se till att det inom ramen för varje särskild verksamhet bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever. Närmare föreskrifter om detta finns i 7 och 8 §§ (6 kap. 6 § skollagen)

Skyldighet att förebygga och förhindra kränkande behandling

Huvudmannen ska se till att det genomförs åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling (6 kap. 7 § skollagen).

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s 320

Det är skolans, och ytterst rektorns, ansvar att skapa trygghet och studiero i skolan. En viktig förutsättning för detta är att elever, lärare och annan personal känner ett gemensamt ansvar och har respekt för varandra i skolan samt att skolan även involverar elevernas vårdnadshavare i arbetet med att skapa gemensamma utgångspunkter för en trygg skolmiljö. Det kräver ett aktivt värdegrundsarbete där grundläggande demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter kommer till uttryck i praktisk handling. Att skapa en miljö som bygger på respekt och delaktighet utgör grunden för en trygg och utvecklande studiemiljö. Rutiner för att säkerställa samverkan och

kommunikation mellan elever, lärare och annan personal är också centrala inslag i det förebyggande och långsiktiga arbetet.

Prioriterade grupper

Bibliotekslagen (2013:801):

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, bland annat genom att utifrån deras olika behov och förutsättningar erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel för att kunna ta del av information (4 § bibliotekslagen).

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska, bland annat genom att erbjuda litteratur på

1. de nationella minoritetsspråken,
2. andra språk än de nationella minoritetsspråken och svenska, och
3. lättläst svenska (5 § bibliotekslagen)

Kvalitetsarbete

Skollagen (2010:800):

Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen (4 kap. 3 § skollagen).

Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 3 § ska genomföras även på förskole- och skolenhetsnivå (4 kap. 4 § skollagen).

Kvalitetsarbetet på enhetsnivå ska genomföras under medverkan av lärare, förskollärare, övrig personal och elever. Barn i förskolan, deras vårdnadshavare och elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet.

Rektorn och förskolechefen ansvarar för att kvalitetsarbete vid enheten genomförs enligt första och andra styckena.

Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska vara att de mål som finns för utbildningen i denna lag och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls (4 kap. 5 § skollagen).

Det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska dokumenteras (4 kap. 6 § skollagen).

Kompetensutveckling

Skollagen (2010:800):

Huvudmannen ska se till att personalen vid förskole- och skolenheterna ges möjligheter till kompetensutveckling.

Huvudmannen ska se till att förskollärare, lärare och annan personal vid förskole- och skolenheterna har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för skolväsendet (2 kap. 34 § skollagen).

Förarbeten:

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet s 661

Bestämmelsen, som här gäller samtliga huvudmän inom skolväsendet, avser att tydliggöra att huvudmannen ska ge förutsättningar, bl.a. ekonomiskt och tidsmässigt, för kompetensutveckling.

Enligt andra stycket, som delvis motsvarar 2 kap. 7 a § i 1985 års skollag, har huvudmannen ett ansvar för att all personal vid förskole- och skolenheterna får kännedom om de föreskrifter som gäller för skolväsendet. I nyss nämnda bestämmelse gäller detta bara för den undervisande personalen. I den föreslagna skollagen har detta alltså utvidgats till att avse all personal. För den icke undervisande

personalen handlar den nödvändiga insikten om framför allt de föreskrifter som rör skolans värdegrund etc., t.ex. 6 kap. om åtgärder mot kränkande behandling.

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, reviderad 2017

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen (2.8 Rektorns ansvar).

Bilaga 2: Mall för huvudmannens redovisning

Utvecklingsområde 1: *Rektorn behöver ta ansvar för och se till att skolbiblioteket används på ett likvärdigt sätt utifrån elevernas behov som en integrerad del av den pedagogiska verksamheten. I detta innefattas att utveckla hur skolbiblioteket används för att stödja elevernas kunskapsutveckling inom läsning och MIK.*

Redovisa vilka åtgärder som genomförts:

Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:

Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

Utvecklingsområde 2: *Rektorn behöver ta ansvar för och se till att det skapas förutsättningar för att komma igång med och etablera en fungerande samverkan mellan skolbibliotekarien och lärarna. I detta ingår dels att uttala förväntningar kring skolbibliotekariens uppdrag och roll. Det ingår även att uttala förväntningar på hur lärarna ska använda skolbiblioteket så att det utgör den pedagogiska resurs dess verksamhet är avsedd att vara i undervisningen.*

Redovisa vilka åtgärder som genomförts:

Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:

Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras: